

Leto I.

Štev. 1.

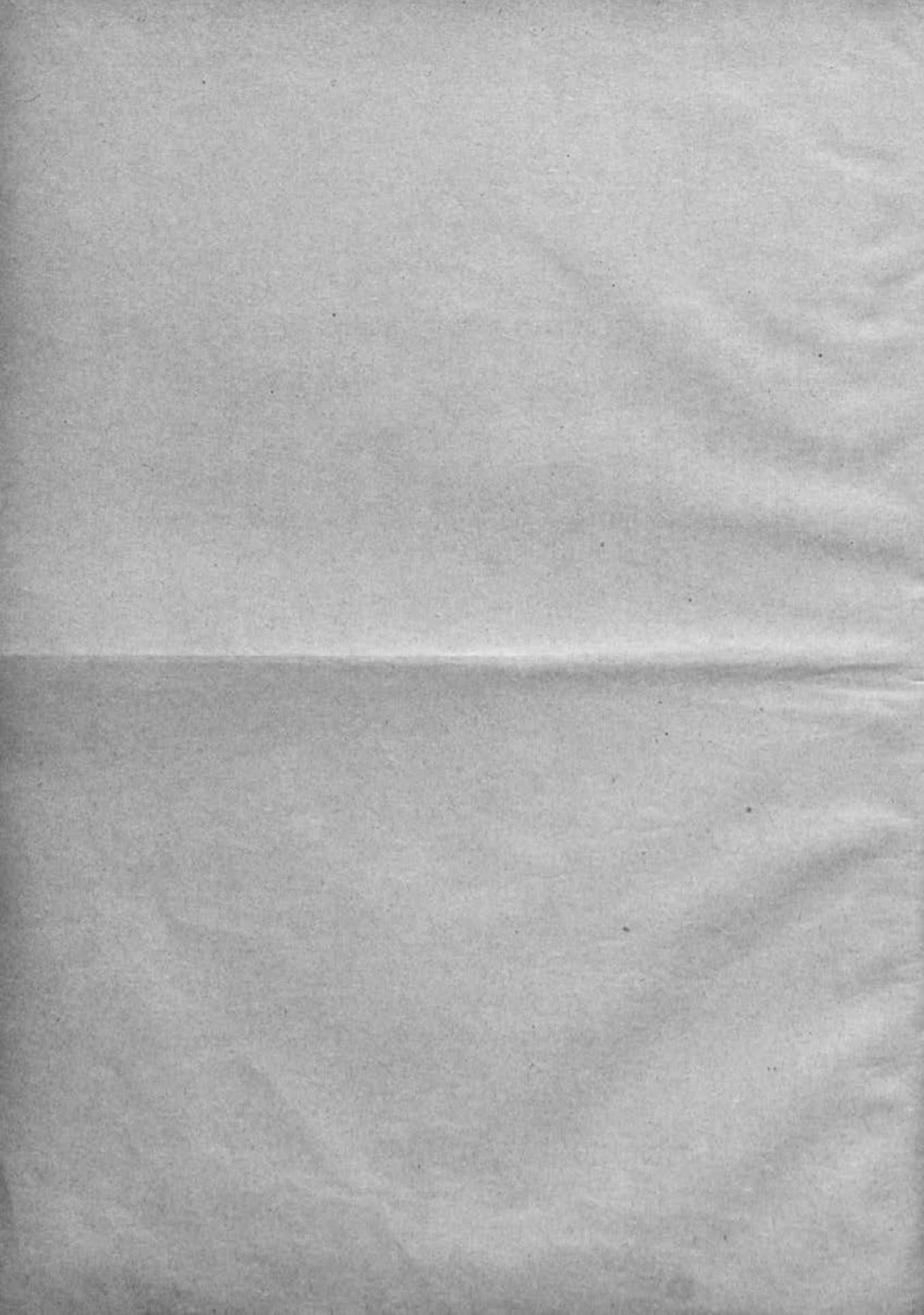
Jugoslovanski učiteljiščnik

Urejuje Tone Seliškar in Milena Žun.

Tisk tiskarne br. Rumpret v Krškem.
Izdajatelj in upravitelj lista Joško Žabkar.

Ljubljana meseca prosinca 1919.

OB PRVI ŠTEVILKI.

Svoboda nam je podarila novo življenje! Kakor otroci smo se razveselili ob njenem prihodu — in ob pogledu na darove, ki nam jih nudi.

Šla je svoboda od dežele do dežele, od mesta do mesta, od vasi do vasi. Povsod je delila darove, dragocene, kraljevske.

In ko je korakala mimo učeče se mladine, je tudi njo obdarila — obdarila z darom, ki ga je pogrešala sto in stoletja. Svobodni razvoj se imenuje ono, po katerem smo hrepeneli v šoli — in ki ga nam je prinesla v dar svoboda.

Oživel se je dijaštvo! In kdo bi ji branil! Mladina z vedrim srcem, z vzvišenimi smotri se je prebudila iz prisiljenega spanja.

Učiteljsčnice in učiteljsčniki so se strnili v skupno delo. To kar smo med vojno s strahom pred denuncianti gojili, je vzraslo sedaj v mogočno skupnost, ki je nam ne more nihče prepovedati. Zasledujoč naš vzvišeni cilj smo sklenili, da se vzgojujemo tudi izven šole sami s svojimi močmi in zmožnostmi.

In vedno večja želja po znanosti, želja za vse kar je lepo nas je privedla do tega, da smo začeli izdajati svoj list.

S ponosom zremo na svoje delo, z zavestjo, da smo zmožni tudi sami kaj napraviti v prid sebi in drugim.

Izšla je prva številka našega lista. Sprejmite jo tovariši, tovarišice z veseljem! Ni veliko, da bi se mogli ponašati z drugimi; malo je — a vsaj to je izšlo iz naše srede — izpod peres naših tovarišev in tovarišic.

V imenu cele organizacije Vas prosimo, dragi tovariši in tovarišice, da pridno sodelujete v listu in mu pridobivate novih naročnikov!

Tovariški pozdrav!

Uredništvo.

TOČNE 5.:

NAŠA ORGANIZACIJA.

Na letošnjem občnem zboru vseh učiteljskih in učiteljskih na-
šega zavoda smo ustanovili našo organizacijo.

Mnoge ovire in zapreke so se nam stavile v bran. Toda kreпка
volja in resnost do dela so nas privedle do zaželenega cilja.

Svojo organizacijo imamo. Naše večne želje po tem so se nam
uresničile. Nič več se nam ni treba bati denuncijantov, ki so nas med
vojno pri vsakem sestanku zalezovali; organizacijo in njena pravila nam
je potrdilo ravnateljstvo in celo odobrilo.

Njena pravila se glase:

1. Organizacija ima nalogo s predavanji širiti, oziroma večati med
svojimi člani znanosti, katerih se v šoli malo ali prav nič ne uči.

2. S predavanji se pred vsem razpravlja o pedagogiki (in drugih
znanosti) in povečuje narodna ideja.

3. Namen organizacije je tudi ta, združiti učiteljske brez ozira na
njihovo strankarsko mišljenje v eno celoto, kjer se bode gojila znanost go-
tovo z večjo vnemo, kot pri posameznikih.

4. Organizacija je nad strankami (to se pravi, v svoji sredi ne po-
zna strank).

5. Organizacija izdaja svoj časopis, ki ima namen priobčevati du-
ševne proizvode posameznih članov, razne dijaške informacije itd. Pred
objavo se morajo odobriti od strokovnega učitelja. Ima svoj orkester, pev-
ski zbor in goji šport (telovadbo) itd.

6. Organizacija ima tudi namen paziti, da se v šoli ne kršijo disci-
plinarni predpisi.

7. Organizacija stopi v korespondenčno zvezo z vsemi jugoslovan-
skimi učiteljskimi.

DRUŠTVENIKI.

1. Član te organizacije more biti vsak učiteljski.

2. K organizaciji se pristopa pri zaupniku (odborniku) dotičnega
letnika.

3. Kdor izstopi iz organizacije izgubi s tem vse pravice organizacije.
Izstopi pa:

a) kdor to ustmeno ali pismeno naznani,

b) kdor ne sluša organizacijskim pravilom, katerega se potem potom
odbora izključi.

UPLAČEVANJE.

1. Vsak društvenik, kadar pristopi, plača negotov znesek; toliko, kolikor si pač more odtrgati. (2 K).
2. Pri skupnih sestankih se pobira prostovoljne zneske.

ORGANIZACIJSKI DENAR.

Z denarjem, kojega plačajo člani se vzdržuje časopis, naroča knjige „Sl. matice“, Sl. šolske matice“, „Hrvatske matice“, kupuje razna znanstvena dela, ki ostanejo v organ. knjižnici in katere bode lahko vsak član čital. Z istim se kupujejo potrebščine, ki jih rabita tajnik in blagajnik.

OBČNI ZBOR.

1. Občni zbor se sklicuje začetkom vsakega šolskega leta.
2. Občni zbor voli:
  - a) predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika, knjižničarja in 5 odbornikov;
  - b) odobruje proračun;
  - c) razpušča organizacijo.
3. V posebnih slučajih se sme sklicati občni zbor tudi izven termina.
4. Voli se ga z listki. Volitev je veljavna, ako dobi kandidat čez polovico glasov. Pri enakem številu glasov razsoja predsednik.

ODBOR.

1. Predsednik ima pravico sklicati odborovo sejo.
2. Odbor je sklepčen (t. se pravi: odborova seja se more vršiti, ako so navzoči 4 odborniki s predsednikom).
3. Razsoja odbor z večino glasov.
4. Tajnik vodi seznam članov in urejuje tajniške knjige.
5. Vsa pisma, ki izhajajo iz organizacije podpišejo predsednik, podpredsednik in tajnik.
6. Ob predsednikovi odsotnosti prevzame vsa opravila podpredsednik.
7. Blagajnik sprejema organizacijske dohodke in vodi blagajniško knjigo.
8. Vsak odbornik pazi, da se v njegovem razredu ne krši disciplinarni red. Vse sumljive pojave v svojem letniku poroča skupnemu odboru.
9. Odbor ima pravico pregledati blagajniško knjigo.
10. Knjižničar urejuje in vodi seznam knjig in oddajo časopisov.

11. Profesorji se smejo udeleževati sej, ter imajo posvetovalni, a ne volilni glas.

12. Imetje in spise hrani čez počitnice ravnateljstvo, ki jih drugo leto izroči novemu odboru.

1. KOS:

MOJA DOMOVINA.

Kakor v tajni noči gorska vila,
krasna si, nebeškomila,

moja draga domovina.

Kakor gorski žuboreči vir,
jasna si, kot lune tajni mir.

Mogočna si kot silna
moč viharja,

ki z bliskom, gromom

v mirno noč udarja.

Kot skala silna sredi si morja,
ki se razburkanim valovom ne uda.

B:

PESEM.

Ladjica tiha
plava tja daleč v tujino
sapica piha,
jo spremlja čez morja gladino.

Jutranja zarja
pravljice kaže sumeče —
v mislih mornarja
pa sapica čuda šepče:

Ljuba na prodi vzdrhteva,
boji se za tvoje srce —
nagelj sred' lic ji zbledeva,
ko tožna za ladjico zre.

K ljubi nazaj se povrni,
tujina le grob ti odpre —
vrni se z ladjico, vrni,
da težko preprečiš gorje.

Ladjica tiha,
plove čez morja gladino,
sapica piha,
in žene jo daleč v tujino ...

B:

SORODNI DUŠI.

tudent je bil on in tudi ona je bila študentka. Doma je on tam med gorami, v lepi, beli vasici s hinavskimi in zlobnimi ljudmi. Imoviti so bili njegovi starši, ali namesto ljubezni vse ogrevajoče je vladalo v družini sovraštvo. Mati, nežna, mehka duša, oče pa trd, surov brez čustva in tako je preživel „zlata detinska leta“, ob joku maminem in preklinjanju pijanega očeta. Nedolžne oči so gledale pomilovalno te grenke solze mamine in vsaka je kanila globoko v srce, vsaka je zalivala hrepenenje po tujem, kjer so ljudje dobri in blagi.

Odločili so ga za težavno pot — za pot študiranja. Ob tej novici mu je zavrisnalo mlado srce in pogosto sta sanjala z mamo, ki jo je ljubil strastno, v sreči, ki jo bosta uživala nekoč, ko bo on že velik gospod. Tiho, mirno, brezskrbno bosta živela in če bi prišel oče, tedaj jo bo branil; zapodil ga bo, saj bo že velik in močan. Ni še dopolnil sedemnajsto leto — pa zblazni mu ljuba mamica vsled prevelikega trpljenja in poldrugo leto nato — v maju — je umrla.

Položili so jo v mnogo prerani grob, vsi so odšli, še celo on, ki je bil kriv prezgodnje smrti tega bitja; samo on je še stal ob svežem grobu in ni še mogel verjeti, da je umrla ona, edino ljubljeno bitje...

Ostal je sam. Sam sredi življenskega vrtinca — z grozo je zrl okoli sebe — sam na tem božjem svetu. Niti ene sorodne duše, enega zvestega prijatelja ni imel, kamor bi se zatekel v težkih urah, kjer bi našel tolažbe in moči. V dolgih nočeh je gledal to osamelost, čutil svojo zapuščenenost in tedaj je zahrepenel po bitju, ki bi ga razumelo, ki bi čutilo z njim. Oklenil bi se ga z vsem žarom mlade duše in kako hvaležno bi mu podaril svoje srce, saj v njem hrani tako neizmeren zaklad najnežnejše ljubezni. Vzljubil bi to bitje z ljubeznijo, ki mu jo je vzgojila preteklost...

* * *

In ona? Vzrasla je v podobnih razmerah. Kmalu, mnogo prekmalu je spoznala, da prinaša edino ljubezen, tisto tiho notranjo srečo, tisto mehko poezijo, ki osrečuje človeka v najtežjih življenskih udarcih in ima svoj izvor globoko notri v srcu. Gledala je pred seboj težko življenje, gledala trpljenje, ki ga prinaša družinska sreča, saj je vživala to prokletstvo na svojem domu. Dolge, prečute in trpljenja polne noči so ji ustvarile veliko dušo, ki je želela ven, na solnce sreče in zadovoljnosti, ven iz te mrzle, dolgočasne megle, ki se vlačijo po planjavi, kjer stoji njen dom. Hrepenela je po drugem domu, tistem in mirnem, koder bi vladala ljubezen vsaosrečujoča.

* * *

Na poti v šolo sta se srečala vsak dan in si pogledala v oči. Človeku pa odseva iz oči vsa preteklost, vsa duša. Spoznala sta se; oko se je pri srečanju potopilo v oko in začutila sta sorodnost svojih src, harmonijo svojih duš. Spoznal je on, da živi v resnici fantom, ki ga je slutil v svojih sanjah, da je srečal bitje, ki ga je klical v dolgih, prečutih nočeh in tudi ona je začutila, da je našla srce, ki bo razumelo njeno preteklost in hrepenenje, rojeno iz preteklosti. Nemo sta se srečavala,

nemo s'a se vzljubila in nosila to tiho ljubezen čuvano kot najsvetejši zaklad globoko v svojih srcih. Pred očmi jima je zablestela bodočnost, zagledala sta prvič krasoto življenja in srci sta zadrželi končne sreče, ki je nista poznala doslej. Začutila sta na sebi neko bajno sladko vez, spleteno iz samih krvavordečih cvetk. In ta vez je bila premočna, da bi jo razdrle ovire, ki so jima stopale na pot. Shajala sta se na najsvetejšem kraju, na njivi božji in ciprese, zveste priče te prve kristalnočiste in idealne ljubezni so nemo molile in neločljivo spojile v eno . . . za srečo dveh duš, ki sta se našli.

INA POLHOGRADSKA:

OJ UPAJTE, TO DOLGO VEČ NE BO...

Na polju molk in temo noč razgrinja . . .

V neskončnost zopet pohitel je dan
in kar živelo je, vse v sen izginja.

Na nebu mesec diven in krasan
in zvezdic broj blesti se nad gorami,
ki zliva tožen blesk svoj na ravan.

Tam v dolgih mračnih vrstah za vodami
v šepetje vetra tožijo ječe
vrhovi lip stoletnih, pod nogami

pa vali plakajo težke solze
po časih lepih, davno že minulih.
In z njim čustvujejo gore,

po časih, ko vesel je kmet po dolih
oral, sejal, slovensko pesem pel
ko je pastirček vriskal po gozdovih.

Zdaj ni ga, ki zaukati bi smel,
ker tujec po slovenskem kraju lazi
in nam je spev in vrisk domovja vzel.

Prevzetno dviga hrast le gorostasi
razrastli vrh visoko pod nebo
na njem se čujejo skovirja glasi.

Oj upajte, to dolgo več ne bo!

Tožečim lipam spet bo jasen dan. —

Oko nobeno več ne bo rosno!

Od hribov v dol se čul bo smeh glasan.

INA POLHOGRADSKA:

MLADOST — KAM BEŽIŠ!

Mladostna leta — kam bežite?

Kam gineš ti, — mladosti čar?

In misli moje, — kam stremite?

Oči teh, kaj pomeni žar.

O vem!

V daljavi so bodoča leta,

ki mojo strašijo mladost.

Nič dobrega mi ne obeta

njih bližajoča se resnost.

Trpljenje bridko že me čaka,

po meni steza že roke.

Njegova bode solza vsaka,

a moje bode — le gorje!

Le kratek čas, srce, še uživaj

brezskrbnih tvojih časov slad!

A cvetju mlademu prilivaj!

Za cvetom mora priti — sad!

Pomlad! — Le k nji srce me vleče,

ki je edina brez solza,

Pa kratki, ah so dnevi sreče,

a dolgi dnevi so gorja.

TO NE S:

SPOMINI.

rišel je, ko ga nisem pričakoval. Težki sneženi kosmi so padali takrat in mračilo se je. Trenotki, nasičeni z boleznimi spomini so prihajali in me obdali s svojo kruto brezsrčnostjo in ki se jih bojim bolj, kot vse na svetu, in ki pahnejo človeka v ono otožnost, v katerih se mu muči duša ob mislih na vsakdanjost, ob mislih na blaženo preteklost in ob spominih nad izgubo svojega najdražjega.

Tisti večer je prišel. Trudni so bili njegovi koraki, kakor koraki obnemoglega starca. Sedel je poleg mene in me gledal s svojimi velikimi, tužnimi očmi. Bled je bil njegov obraz, s krvavo liso na čelu. Zgrozil sem se ob tem pogledu. Tisti Janez, ki ga nisem videl preje drugače, kot z vedno veselim, radostnim obrazom, sedi poleg mene izmučen, krvav...

Z votlim, mučeniškim vzdihom me je pozdravil in mi govoril:

„Pobratim! Usojeno mi je bilo, da sem se rodil v krvavi zarji, v zarji pogubljenja in rešitve. Gledal sem svet doma in na tujem in težko mi je bilo pri srcu. Zakaj videl sem ljudi, ki so v svoji suženski potrtosti stopali nemo in topo skozi ulice, ki so gledali v tla in se ti niso upali ozreti v obraz. Hodili so tužni skozi mesto na poljane in gledali vzhajajoče solnce, ki se jo zibalo radostno nad njimi. Gledali so njegove žarke in pričakovali... Nehote sem hodil za njimi in ugibal, kaj hočejo. Ugibal sem zaman.

Nekoč v sanjah, ko sem sanjal o zlatih kraljičinah in o zlatih bokalih mi je bilo razodeto tisto skrivnostno hrepenenje ljudi, ki so hodili skozi mesto na poljane in gledali zlato solnce. Spoznal sem in razumel. Od onega časa sem tudi jaz hodil po potih mojih soljudi in tudi jaz pričakoval.

Krvava zarja me je rodila! Zarajali smo po krvi, preko trupel. Na čelu nam je bilo zapisano kdo omahne, kdo ne.

Pričelo se je trpljenje. Prenašali smo ga! Psovali so nas, pa smo prenašali. Vse so nam vzeli, premoženje, svobodo in voljo — pa smo prenesli. Radovali smo se le ob mislih, da so nam pustili vsaj ono, neizrečno hrepenenje.

V toplem pomladnem jutru sem sedel zamišljen v senci borovcev. Bili smo v postojankah. V času, ko ti diše smrt svoj ledeni puh v obraz in so ti trenotki šteti, se spomniš na vse kar si ljubil in sovražil. In spomnil sem se tudi na hrepenenje! Tesno mi je postalo in razjokal sem se ob vseh teli spominih. Zle slutnje so me obšle in čutil sem smrt poleg sebe.

Zaželel sem si tedaj v domovino, nazaj k svojim, pa mi ni bilo usojeno.

Zagledal sem se v daljavo in pričakoval smrti. Najine ideje, ki sva jih gojila so se razblinile ob zlih slutnjah.

V tej težki uri pa se mi je moje hrepenenje spremenilo v upanje — v gotovost. Videl sem svojo domovino obžarjeno z zlatim solncem svobode in s svetlim bleskom slave. Videl sem svobodne prijatelje, videl sem svobodne ljudi. Njihovi obrazi niso bili več obrnjeni k tlom, njihova hoja ni bila več suženjska. Veselo so stopali v bratskem objemu in prepevali veselja.

Vzradostil sem se. Užalostilo me je samo to, da ne bom tudi jaz deležen tega veselja in odrešenja.

Prišla je smrt. Na gori „Barco“ me je našla zatopljenega v mislih. —

Poslušal sem prijatelja. Njegov duh mi je govoril bridko zgodbo njegovega trpljenja. Hrepenenje njegovo se je uresničilo. Toda prijatelj, ko bi bil še tu bi vseeno gledal z boleščjo novo življenje. Nič več ni one priprostosti, onih misli kod nekdanj. Hinavstvo, greh se drži vsakega življenja in misli slehernega so že oškropljene s sluzastim blatom.

SLAVKO S.:

IVAN KNEZ.

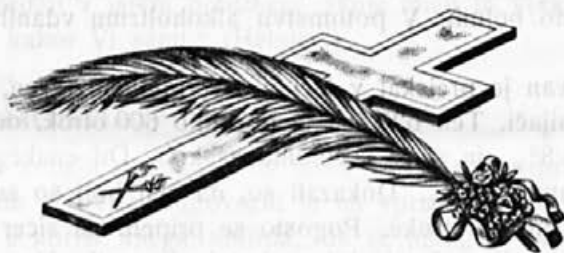
Sredi življenja te je iztrgala smrt iz naše družbe. Odšel si od nas, ki smo te vsi ljubili, ne da bi nam stisnil roko v slovo.

Na Gabrijelu, sredi ognja je šla mimo tebe in ti prizanesla. Našla te je doma — pri učenju.

Srce se mi je krčilo od boleti, ko smo te spremljali na tvoji zadnji poti. Pretresujoča žalostinka tovarišev ti je bil zadnji pozdrav.

Svojega smotra, po katerem si hrepenel nisi dosegel; preprečila ti je smrt. Samo eno si doživel — umrl si v svobodi.

Bodi ti lahka, domača gruda!

Dne 7. prosinca 1919 je nenadoma preminul naš tovariš IVAN KNEZ, član naše organizacije, četrtoletnik. Blag mu spomin!

TO IN ONO.

IZ STATISTIKE ALKOHOLIZMA.

„Učit. Tov.“ je objavljaj v l. 1914. J. B. pod naslovom „Izgovori“ zanimiva izvajanja o alkoholizmu kjer je podal tudi sledečo statistiko:

„Dr. Demme v Švici je preiskal potomstvo desetih rodovin pijancev in desetih treznih rodovin. Dobil je sledeče: Trezni so imeli 61 otrok, ki jih je od njih prerano umrlo zaradi slabosti 5, telesne napake so imeli 4, bebasti 2, zdravih potomcev 50, t. j. 82%. — Pijanci so imeli 57 otrok. Predčasno zaradi slabosti umrlo 12, pohabljenec 8, epilepsijo 13, pijancev z epilepsijo 5, gluhonema 2, idiotov 8, zdravih potomcev 9, t. j. 15%. Menda te številke dovolj jasno in glasno govore, ne, kriče!

Zdravnik Legrain v Franciji je opazoval 215 rodovin pijancev in dobil v tretjem kolenu 814 potomcev. Od teh 814 jih je predčasno umrlo 174, in sicer: prerani porod 37, pri porodu 16, v najnežnejši dobi 121. Idiotov, slaboumnih, telesno pohabljenih in duševno sploh abnormalnih 322. Na epilepsiji in histeriji je bolehalo 133 potomcev in 145 je bilo duševno bolnih. V potomstvu alkoholizmu vdanih rodovin ni bilo niti petina normalnih.

Charles Sullivan je preiskal v ječi v Liverpoolu 620 žen, ki so bile normalne, predno so se vdale pijači. Teh 620 žen je porodilo 600 otrok, od katerih jih je umrlo do 2. leta 355, t. j. 59%, in sicer večinoma za krči. Od enakega števila treznih žen je umrlo do 2. leta samo 23%. Dokazali so, da čim bolj so se žene vdajale pijači, tem večkrat so rodile mrtve otroke. Pogosto se pripeti, da sicer trezni roditelji dobe otroka, ki je bebast, zakaj spočet je bil v akutni pijanosti. Ako pregledamo institute za idiote, epileptike, za blazne in kazence, vidimo, da se da dognati, da prihaja do 60% teh nesrečnejšev od roditeljev alkoholikov. Ni potreba, da sta oba, zadoštuje, da je eden. Seveda ni alkoholizem edini vzrok duševnih bolezni, a eden glavnih je. Najrazličnejši zdravniki so prišli do prepričanja, da more alkoholizem ne samo pospeševati, ampak celo sam zase zapričiti stopnjema degeneracijo.“

Smatramo za pravilno, če opozarjamo vzgojevalce mladine in naroda na take statistike.

J. J. ROUSSEAU O KNJIŽNEM ZNANJU.

Saint Preux piše Juliju:

„Znanost je za mnoge, ki se pečajo z njo, le denar, ki se ga visoko ceni, ki pa ima splošno blagostanje le v toliko vrednosti, da se ga lahko zamenja, in ima zato vrednost le v prometu. Od tega trenutka ko vzamete našim učenjakom veselje, da bi jih kdo poslušal, postane znanstvo zanje brez vrednosti. V svojih delavnicah si nabirajo zakladov le zato, da jih razdelujejo javno; hočejo biti le v očeh drugih globoki misleci in ne bi se nikdar pečali s študijem, če bi jim manjkalo občudovalcev.“ (Tega naziranja je bil tudi Seneca. Dejal je: „Če se mi hoče dati znanost le zato, da bi jo hranil zase, je ne maram.“ Vzvišena filozofija! Tako se te uporablja!) Mi pa, ki hočemo imeti od svojega znanja korist, je ne kopičimo, da bi jo nosili na prodaj,

ampak da se je veselimo v lastni uporabi; ne da se z njo obtežujemo, ampak da dobivamo iz nje hrane. Malo čitati, pa prečitano dobro pretehtati, ali kar je isto, pravilno prežvečiti. Prepričan sem, da kakor hitro se je odprlo z vajo v premišljevanju razumevanja, je neprimerno boljše, če si poiščemo resnice, ki bi jih lahko našli v knjigah, z lastnim prevdarjanjem; v tem tiči prava skrivnost, da se jih preustroji po svojem mišljenju ter se jih polasti popolnoma.

Če pa jih sprejmemo, kakor se nam nudijo, se zgodi to skoro vedno v obliki, ki je nam tuja. Mnogo bogatejši smo, kakor si mislimo, ampak, pravi Montaigne, navaja se nas, da si vedno izposojujemo tuje ter se hranimo od miloščine, veliko bolj nas uče tega, kako naj živimo od tuje dobrine, namesto od lastne; ali mi si ne upamo nič načeti, pri tem ko vedno kopičimo; podobni smo onim skopuhom, ki mislijo le na to, da si napolnijo svoje skrinje in omare pri tem pa umro lakote pri vsem izobilju.

Mnogo jih je, rad priznavam, ki bi jim bila moja metoda škodljiva, ker je zanje potreba, da mnogo čitajo in malo premišljujejo, ker vsled svoje malenkostne zmožnosti ne zberejo toliko napačnega, kakor pa bi si izmislili. Vam pa priporočam ravno nasprotno, ker v to, kar čitate, polagate boljše, kakor najdete v knjigi, in ker pridevlje Vaš delovni duh h knjigi novo knjigo, ki na vrednosti še včasih presega original. Menjavala si bova torej svoje misli; Vam bom pravil, kar so mislili drugi, Vi pa mi boste povedali v istem predmetu svoje misli in večkrat se bom naučil ob koncu učne ure več kakor Vi sami.“ (Heloise.)

VZGOJA OSEBNOSTI.

„Vzgoja nam velikih osebnosti ne more vstvarjati, pripravlja pa jim lahko tla, in v vzgojeslovju nam je treba odgovoriti le na vprašanje, kaj se zgodi lahko v korist otrok in s tem v korist vsega naroda, da se omogoči rast proste osebnosti... Pri tem je treba gledati zlasti na to, da se spozna otroško naravo, preišče njihove sile, se dvigne in pospešuje, kar sili k razvoju; da se obvaruje vsega, kar plaši telo in dušo, ovira in muči, obvaruje tudi vsega nepotrebneega, kar ne služi organizmu, vsega, kar je podobno le zunanjemu ometu in nakitu, vsega česar se ne sprejme in ne predela notranje in z notranjim privoljenjem.“ (Z Gurlitt "Erziehungslehre").

INA POLHOGRADSKA:

VIHARNA NOČ — SRCE.

Davno že mesec na nebu blesti,
v pozno noč veter viharo šumi.
V okna udarjajo kaplje težke,
Večje in težje so moje solze.

Blisk se za bliskom na nebu drvi,
v širnem okrožju grom strašno bobni.
V srcu pa meni nevihta vihra,
tisočkrat hujša, kot ona z neba.

Solnce je meni že davno zašlo,
sreča zbežala je v daljo širno.
Polno bolesti je moje srce,
prazno nekdanje ljubezni gorke.

V duši spomin za spominom vrsti
slike iz davnih, presrečnih mi dni.
Zdaj sem nesrečna, kot nikdo tako,
pustil v bridkosti me svet je samo.

m:

DOKLER NE PADE ZADNJE JASNO ČELO...

živela Slovenija!

Plamtela so lica, gorele so oči, telesa so drhtela v razburjenju, ko so poslušali govornika, ki je slavil v vznešenih besedah domovino.

Stal je sredi sobe, blede lica mu je podplula rahla rudečica, oči so mu žarele v čudnem ognju in govoril je hrepeneče besede, besede o svobodi, o rešitvi.

„Živela Slovenija!“ Vsa svoja čustva so izlili v ta klic, vse navdušenje, vse hrepenenje.

Razšli so se, počasi, oprezno, da jih ne zaloti kak profesor.

Zadnji je šel on, ki je danes govoril tako navdušeno, tako hrepeneče.

Pust jesenski večer je bil. Sive megle so legale po ulicah, droben dež je padal. A ni se zmenil za to. Hodil je po ulicah, ki so bile temne in zapuščene, njegove misli so bile daleč v bodočnosti, ki si jo je slikal lepo in rožno.

Prišel je v stanovanje. Bolel ga je gospodinjin rezki glas, ko ga je vprašala, kje je hodil, bolelo ga je, ko je mrmrala o „študentovskih neumnostih“.

Zaprl se je v sobico, v temno, skromno sobico slovenskega študenta.

Njegova sostanovalca sta že spala.

Stopil je k oknu in strmел v noč. In zamislil se je tja daleč v tisto negotovo prihodnost.

Kako lepe ideale si stavi mlad človek. Kako čiste, kako krasne! Shranja jih v svojem srcu kot svetinje, kakor dragocenosti so mu, katerih se ne sme dotakniti nihče drugi. Kakor oltar so mu ti vzori! Obožuje jih, daruje jim in če nekoč spoznanje podere te vzore v prah, tedaj se z njimi odkruši košček duše...

Mislil je... Letos konča gimnazijo. Potem bo šel na univerzo, kjer bode študiral in študiral, da bo služil nekoč svoji domovini, ki jo ljubi z vsem ognjem svoje mlade duše.

Spomnil se je na svojo mater, ki je žrtvovala vse svoje moči, da je mogel študirati, saj ga je hotela videti nekoč kot gospoda. Ljubil je svojo mater in hudo mu je bilo, ko je pomislil kako ji bo uničil vse njene sanje. — Ali jih sme uničiti?

„Razložite vse materi, umela vas bode“, je slišal v duhu glas, ki mu je bil mil in drag. V duši mu je vstal obrazek, blede, tih, s tistimi krasnimi črnimi očmi, ki so ga omamile, ko so se prvič vprle vanj.

„Mira, dekle moje!“ Kot v sanjah je zdihnil.

Stopila je za trenutek luna izza temnega oblaka, svitel njen trak je padel tudi v sobico. Razlil je po skromni sobici srebrni blesk.

Pa skrila se je luna za oblak in bilo je temno kot popreje, pusta, hladna jesenska noč.

* * *

Stopal je iz šole. S sošolcem Milanom je šel. Govorila sta o domovini, o bodočnosti, oba navdušeno, oba hrepeneče.

Snežilo je, mrzel veter je pihal. Toda nista čutila. Dolgo časa sta stala pred Milanovim stanovanjem.

Milan pač ni čutil mraza. Obleka je bila topla, obuvalo močno.

On pa je imel na sebi lahko poletno suknjo in črevlji so bili strgani.

Premočena je bila obleka, premočeno obuvalo. A ni čutil. Govoril je o domovini in zopet je plamtelo njegovo oko navdušenja.

Doma je odprl knjigo. A truden je bil, izmučen, rezek kašelj mu je jemal sapo.

Legel je in ni več vstal.

* * *

Pogledal je začudeno okoli sebe, ko se je prebudil iz težkega sna.

V veliki svetli dvorani je ležal. Krog njega so bile postelje z bolniki, ki so gledali na mladega sotrpina pomilovalno, nekateri porogljivo. Vzravnavati se je hotel, a brez moči je omahnil nazaj.

Pristopila je usmiljenka, svojo hladno, belo roko mu je položila na vroče čelo. Vprašal je, govoriti je hotel, a usmiljenka je odkimala.

Popoldne je prišla k njemu gospodinja. Pravila mu je, kako je ležal dolgo časa v vročini, in da ga je dala prepeljati v bolnico.

Materi je sporočila.

Zaklopil je oči, trdi glas gospodinje ga je bolel. Odšla je po prstih, meneč, da spi.

Pristopila sta zdravnik in usmiljenka. Ležal je bled, tih. In na vprašujoč pogled sestre je zmajal zdravnik z glavo: „Nobenega upa! Škoda fanta.“ Odšla sta.

On pa je odprl oči; strahoma je pogledal naokrog. Umrl naj bi? Ne, ne, on noče umreti, živeti hoče, podpirati mora mater, služiti domovini.

„Nočem umreti“. Na glas je vzdiknil, prihitela je strežnica in bolnik, ki je ležal zraven njegove postelje je resignirano, čudno vdano rekel: „Vsi moramo umreti, vsi“.

* * *

In dobil je pisemce, nežno in belo, kot pomladni cvet. Mira je pisala. Tako mehke in ljubeznive besede, polne vere, polne upanja v življenje.

In on je veroval ...

* * *

Prišla je njegova mati. S culo v roki, z ruto na glavi, v pikčastem, kmečkem krilu in v težkih škornjih je prišla.

Ni se ustrašila dolgega pota, sin jo je klical. Stopila je k sinovi postelji. Položila je svojo težko, žuljavo roko na vroče čelo. Odprl je oči: „Mati!“

Bolestno, ljubeznipolno jo vzdiknil.

Ona pa je sedla k postelji, prijela suho njegovo roko v svojo.

Ni vzdihovala in jadikovala. Naše matere jokajo redkokrat. Tudi ljubezni svoje ne kažejo. A ko ji je zdravnik povedal, da ni upanja, je zaplakala, bolešno, pridušeno.

A on ni verjel, da bo umrl. Sanjal je o življenju, o sreči.

Ko pa je posijalo prvič pomladansko solnce na zemljo, je poljubilo tudi blede, rosno čelo mladeniča, ki ni hotel umreti. In vsplavala je duša, čista in lepa, v večnost.

Zgrudila se je mati ob mrtvem truplu sinovem, ob svojem mrtvem upu.

* * *

Nesli so ga na pokopališče, spremljali so ga profesorji, kolegi. Takoj za krsto pa je šla mati. Med žuljavimi rokami je držala molek, pa ustnice so se premikale kot v snu in oči so strmele otopele, brez solz, na krsto. Sključena, kot bi nosila težko breme, je stopala, noge so se ji opletale. Ni molila, le eno vprašanje ji je sililo na ustne: „In ti, Večni, v vsej svoji dobrotljivosti, si li mogel dopustiti?“

Solnce je sijalo v vsej svoji lepoti, prve pomladne cvetke so se vzbujale, a tu so nesli mrtvo truplo k večnemu počitku.

Govoril je profesor ob gomili, slavil je idealnega mladeniča.

Mati pa je stala upognjena, ni umela učene besede, le bol, neizmerno bol je čutila.

Z brezizraznimi okamenelimi očmi je pogledala profesorja, ko je v frazah izražal sožalje, brezizrazno je gledala duhovnika.

Odšli so, le mati je ostala ...

* * *

Na gomili pa je zrasla roža, visoka, ponosna, zasajena od mehke dekliške roke. Zavijala je vso gomilo v svoj omamljajoči vonj. In ko se je usula, so padali temnordeči listi na gomilo, kakor krvne kapljice...

1. Ž.:

DA POSTANEMO POPOLNI...

Velika je naša nevednost na polju moderne znanosti, astronomije. Nevednost je v tako velikem obsegu bodisi v omikanih krogih, kakor tudi v masi preprostega ljudstva, da mnogi ne pojmujejo najnavadnejših prirodnih pojavov, ki se vrše dan za dnevom v neskončnem nebesnem prostoru... v vsemirju... da mnogi niti ne vedo, da ne biva človeški rod na zemlji, ampak na planetu Zemlja.

Njihovo pojmovanje in naziranje sega v dobo diluvijalnega človeka, ki se je potikal po skalnatih votlinah in živel ob lovu in ribarstvu... v poznih urah upira svoj pogled na zvezdnato nebo, se čudi, veseli srce; to srce, ki mu neskončnost tako prija, si želi tja v neizmernost, a um molči, ker mu je vse neznano... tudi ta človek je videl krasoto narave, ki mu je ostala nepoznana... skrivnost.

Ni-li morda škandal za vsakogar, ki ne pozna dela vsemogočnega Stvarnika — narave.

Vzrok pomanjkanju astronomičnega znanja je gotovo v prvi vrsti šola in z njo seveda tudi oseba učiteljeva. On je vzgojitelj mladine, on jo seznaja z znanostjo in navaja, kako postane popolna. Da doseže učitelj ta idealni smoter, mora obvladati snov, ki jo predvaja popolnoma, imeti mora veselje in zanimanje nad predmetom. Potreba mu je praktičnega in teoretičnega znanje. Zato si moramo razširiti duševno obzorje... ne smemo biti polovičarji, ampak celi možje.

Brez astronomičnega znanja ne bi mogel učitelj razložiti važnih prirodnih pojavov, postanka dneva in noči, letnih časov, izpreminjanje toplote v raznih letnih časih, sistema vetrov, porazdelitve in množine padavin v pošameznih letnih časih, od kojih zavisi bujnost rastlinstva in sploh pogojev, od katerih je zavisno blagostanje in kultura narodov... skratka pogojev našega življenja.

Nevednost je treba odpraviti, zato ponavljam še enkrat, da se moramo učiti astronomije.

Šola nam nudi v tem oziru premalo. Nekaj se učimo pri fiziku, nekaj pri matematičnem zemljepisju; pri vsem tem pa manjka enotnosti in skupnosti. Premalo se vpoštevajo osnovni nauki, ki so podlaga vsem nadaljnim študijam; ti morajo biti dobro vkoreninjeni. Tako izgubimo veselje in zanimanje nad predmetom, katerega bi po mojem mnenju morali poznati vsi naobraženci vsaj deloma.

Velikega pomena je opazovanje; zato v naravo z odprtimi očmi! Ne smemo ji pripisovati svojih mnenj, svojih nazorov, — narava ima svoje zakone, ki jih moramo vzeti kot take. Opazovanje, da si je združeno s težkočami vzbujajo zanimanje do narave in na opazovanju bazira vsa astronomija.

Astronomičnega znanja si bomo pridobili z marljivim čitanjem znanstvenih knjig in listov. Žalibog Slovenci še nimamo nikakršnih strokovnjaških knjig, a upati je, da se ta vrzel v kratkem času izpopolni. Nekateri listi priobčujejo že v večjem ali manjšem obsegu astronomične članke; zadovoljiti se moramo v sedanjem času tudi s tem.

Astronomija je zelo velikega pomena, da celo večjega, kakor si na prvi pogled predstavljamo.

Astronomija ni znanost, ki služi zato poklicanim ljudem v zabavo, ampak je že od nekdaj življenska potreba. Že iz zgodovine nam je znano, da so se narodi že v stoletjih pred Kristusom pečali z zvezdoslovjem, kakor Asirci, Babilonci, Egipčani, Perzijci, Indijci, Kitajci, v Evropi Grki in Rimljani. Dan za dnem so videli zvezde nad seboj, vedno iste in v isti veličastnosti in zdelo se jim je, da so večne; večnost pa je lastna Bogu in zato so jih imeli za božanstva; verski moment je torej pospeševal opazovanje neba.

Drugi razlog, ki je tudi pospeševal razvoj astronomije je bila velika potreba po časovni meri, po koledarju. Mezopotamijo so takrat imenovali žitnico starega sveta; tu je bilo kulturno središče starih narodov. Da mora narod, ki stoji na taki kulturni stopnji, uspešno in pravilno gojiti poljedelstvo, mora poznati natančen čas žetve in setve. Kakor nam pričajo izkopnine, so Babilonci že zgodaj računili z letom.

Že takrat je bila velika potreba po astronomiji; tem mnogo večja mora biti šele danes, ko stojimo na višku človeške kulture. Ali naj zaostajamo za njimi?

Posebno mi Slovenci se moramo oprijeti te znanosti, kajti ravno nam manjka strokovnjaških del, manjka nam genijev na tem polju.

Zato se izobražujmo, da postanemo popolni...

(Dalje prihodnjič.)

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Dušan: Prav rad bi objavil tvoji dve pesmi. Vidi se, da si začetnik. Misli niso slabše, samo izražene so nerodno. Če hočeš delati rime, glej da ne zaideš v „ribniško“ metodo. Mogoče bo drugič več sreče.

Zakaj — še danes ne vem: Žalibog je res. Imaš sicer lep slog v pisanju — ki ga lahko uporabiš pri boljšem spisu kot je ta. Tista „nesrečna“ dijaška ljubezen je že v tolikih romanih in črticah opisana, da jo že vrabci na strehi opevajo. Oglasi se drugič. Spise brez imen drugič ne sprejemem.

Budimir: Spisa ne morem priobčiti. Moralična slika ni posrečena. Drugič ti želim več uspeha.

Vsi, ki mislijo sodelovati v listu, naj mi izroče spise z razločno in čitljivo pisavo. Spisi se ne vračajo.

